

УДК 378.147:[81'243

Наталія Тонконог

ORCID iD: orcid.org/0000-0002-9973-3778

кандидат педагогічних наук, викладач

кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний

університет імені Григорія Сковороди»

вул. Сухомлинського, 30, 08400, м. Переяслав-Хмельницький, Україна

natulya3112@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглядається багатоаспектна проблема підвищення ефективності навчання іноземних мов за умов зростання тенденцій процесу імплементації самостійної роботи майбутніх учителів іноземних мов до педагогічних закладів вищої освіти.

Висвітлено головні методологічні аспекти процесу організації самостійної роботи студентів, а також виокремлено ключові положення, які повинні бути покладені в основу викладання іноземних мов у закладах вищої освіти. Наукова новизна дослідження полягає у визначенні педагогічних умов організації самостійної роботи майбутніх учителів іноземних мов у процесі навчання іноземних мов.

Ключові слова: самостійна робота студентів, педагогічні умови, індивідуалізація навчання, іноземні мови, навчання іноземних мов.

В статье рассматривается многоаспектная проблема повышения эффективности обучения иностранным языкам в условиях роста тенденций процесса имплементации самостоятельной работы будущих учителей иностранных языков в педагогические заведения высшего образования.

Высветлены главные методологические аспекты процесса организации самостоятельной работы студентов, а также выделены ключевые положения, которые должны быть положены в основу преподавания иностранных языков в заведениях высшего образования. Научная новизна исследования состоит в определении педагогических условий организации самостоятельной работы будущих учителей иностранных языков в процессе обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, педагогические условия, индивидуализация обучения, иностранные языки, обучения иностранным языкам.

The article emphasizes on the importance of improving the quality of foreign languages teachers' professional training in the context of strategic

priorities choosing in the practice of higher education reforming. At the same time, the principle of education individualization becomes fundamental. The main objective of the individual approach is to provide the pedagogical conditions in which students-philologists can improve their pedagogical skills effectively. In order to be a competitive specialist a foreign language teacher needs to possess the range of competencies. The current rapid pace of life makes it necessary to make the learning process easier and faster, but more efficient at the same time. To improve the efficiency of learning, students should be more independent in choosing innovative methods and technologies of foreign languages teaching. In the current conditions of the education and science development, there is a need to prepare a new generation of teachers, in particular foreign language teachers who seek to apply creative learning technologies, constant professional growth, to create effective pedagogical conditions for the formation and comprehensive harmonious development of each individual.

In the article it is considered the multilateral problem of raising the foreign languages teaching effectiveness in the conditions of the implementation process tendencies growth of the future foreign languages teachers' self work to the pedagogical higher education establishments.

It is exposed the main methodological aspects of the defined process and key points that must be put into the basis of foreign languages teaching at the higher education establishments. The scientific novelty of the investigation is to define the pedagogical conditions of students' self work in the process of foreign languages teaching.

Key words: *students' self work, pedagogical conditions, individualization of teaching, foreign languages, foreign languages teaching.*

Постановка проблеми. Сьогодні актуальною є потреба у підвищенні якості фахової підготовки вчителів іноземних мов у контексті вибору стратегічних пріоритетів у практиці реформування вищої школи. При цьому фундаментальним є принцип індивідуалізації навчання. Основна мета індивідуального підходу – забезпечення педагогічних умов, за яких студенти-філологи вдосконалюють свою педагогічну майстерність. Для цього майбутньому вчителю іноземних мов потрібний цілий комплекс компетенцій. Сучасний стрімкий ритм життя зумовлює потребу в тому, щоб зробити процес навчання простішим і швидшим, але водночас більш ефективним. З метою підвищення ефективності навчання студенти повинні бути більш самостійними при виборі інноваційних методів і технологій навчання іноземних мов. За сучасних умов розвитку освіти і науки виникає необхідність у підготовці нового покоління педагогів, зокрема вчителів іноземних мов, які прагнуть до застосування креативних технологій навчання, постійного професійного зростання, створення ефективних педагогічних умов становлення і всебічного гармонійного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему визначення умов, які забезпечують ефективність педагогічного процесу в практиці закладів вищої освіти досліджувала низка науковців: О. Барак, Л. Галаганова, Є. Головаха, О. Гончарова, Л. Григоренко, Р. Гришкова, В. Морозов, Н. Паніна, М. Рудіна, Т. Саковська, Х. Хайрова, Є. Хриков, О. Шишко, О. Шмирко та ін.

Загалом, погляди дослідників щодо умов організації самостійної роботи студентів-філологів зводяться до спрямованості практики вищої школи на застосування комплексу педагогічних умов. Під терміном «педагогічні умови» маємо на увазі низку факторів освітнього середовища вищого педагогічного закладу освіти, які сприяють ефективній реалізації навчально-виховного процесу. Так, Т. Саковська стверджує, що «педагогічні умови є не що інше як сукупність необхідних даних, обставин для організації навчально-виховного процесу, які визначають та сприяють досягненню відповідних результатів виховання, освіти та розвитку особистості» (Саковська Т., 2014, с. 137). Є. Хриков визначає педагогічні умови як обставини, що зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу; сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності (Хриков Є., 2011, с. 12). О. Шишко розглядає педагогічні умови і як систему, в якій відбувається навчально-виховний процес, досягається єдність впливів викладача й формування бажаного утворення, і як одну зі складових педагогічної системи, що сприяє її ефективному розвитку (Шишко О. В., 2008, с. 25).

Метою статті є виокремлення та характеристика педагогічних умов, які вважаємо ефективними для підвищення якості організації самостійної роботи студентів-філологів.

Виклад основного матеріалу. Перша з виокремлених нами педагогічних умов – створення у майбутніх учителів іноземних мов ціннісного ставлення до професії та підвищення мотивації до професійно-особистісного розвитку шляхом реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання у практиці підготовки вчителів іноземних мов. Вона передбачає визнання мотиваційної сфери майбутніх фахівців одним із провідних чинників їх адаптації до професійної діяльності та викликає необхідність з'ясування методів і форм освітньо-професійної діяльності, які можуть позитивно вплинути на формування та розвиток професійної мотивації. Саме особистісно-орієнтована освіта передбачає створення умов для різнобічного виявлення та розвитку функцій особистості суб'єктів освітнього процесу. М. Чобітько наголошує, що «ціннісні орієнтації студента – майбутнього вчителя – формуються в процесі ціннісно-орієнтованої діяльності: тільки практико-орієнтоване уявлення про нові соціокультурні цінності освіти дає студентові змогу співвіднести свій суб'єктний досвід з новими взірцями. Переживання, що виникають у цій діяльності, дають початок

переосмисленню особистісних освітніх цінностей, ставлять студента у самовизначальну позицію щодо професійної підготовки» (Чобітько М. Г., 2005, с. 60). На заняттях іноземних мов створюються умови, необхідні для спілкування в режимі «студент-студент», «студент-викладач», «студент-група», оскільки діалогічна комунікація, ситуації реального іншомовного спілкування, рольова гра є обов'язковою частиною сучасного заняття ІМ.

Особистісно-орієнтований зміст навчання може бути створений, базуючись на моделях ситуацій, які актуалізують в освітньому процесі колізії, що вимагають прояву особистісних характеристик студента. Отже, специфіка особистісно-орієнтованого змісту полягає в тому, що він існує в єдності зі своєю процесуальною формою. Заняття з практики усного та писемного мовлення англійської мови забезпечують найкращі можливості для реалізації особистісно-орієнтованого навчання, оскільки воно передбачає найефективніше використання його переваг, порівняно з традиційною освітою. Другою педагогічною умовою організації самостійної роботи майбутніх учителів іноземних мов вважаємо актуалізацію компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності вчителів ІМ. Оскільки професійна підготовка передбачає розвиток професійно значущих якостей та компетентностей, то акцент у процесі навчання ставиться саме на компетентнісний підхід.

Баžано, щоб викладач формував навчально-професійну діяльність студента (а отже, впливав на основні сфери – мотиваційну, інтелектуальну й предметно-практичну), а також такі професійно значущі для майбутнього викладача сфери як екзистенційну, емоційну та сферу саморегуляції. Розвиток двох останніх сфер можливий на основі взаємообміну досвідом – досвіду викладача ЗВО та студента. Такий обмін повинен бути, оскільки педагогічна діяльність, індивідуальність і особистість педагога як предмети вивчення – складні й різноманітні, згаданий чинник є додатковим джерелом засвоєння важливої інформації, збагачує професійну компетентність майбутнього вчителя. Особливістю такого досвіду є те, що діяльність викладача і майбутня професійна діяльність студента – єдині майже за всіма характеристиками: за спрямованістю на досягнення мети, структурною й функціональною організацією, принципами й засобами тощо.

Третьою педагогічною умовою організації самостійної роботи майбутніх учителів ІМ є розвиток здатності до планування власної професійної діяльності та прогнозування її результатів. Гуманізація освіти спонукає до змін у підходах до викладання академічних дисциплін у закладах вищої освіти. Іноземна мова є засобом засвоєння та вираження знань, отриманих у процесі навчання іншим предметам, з одного боку, та опанування іншомовною соціокультурною компетенцією – з іншого. Головною метою прогнозування результатів діяльності є пізнання майбутнього. При цьому важливими є мовленнєво-когнітивні процеси,

що визначають вміння прогнозувати. Майбутній учитель іноземних мов планує своє майбутнє з урахуванням індивідуальних потреб і соціально-економічних умов, що склалися в суспільстві. Крім того, діяльність учителя полягає в тому, щоб керувати активною і свідомою діяльністю учнів у процесі засвоєння навчального матеріалу. Отже, планування є елементом управлінської діяльності. Здатність до планування має формуватися в студентські роки.

Четвертою педагогічною умовою організації самостійної роботи студентів-філологів є створення іншомовного освітнього середовища завдяки застосуванню інноваційних педагогічних технологій. Розвиток вищої освіти зумовлює потребу в оволодінні інноваційними технологіями навчання. Тому вчителю іноземних мов слід опановувати їх. Узагальнення сучасних психолого-педагогічних досліджень свідчить про необхідність вираження індивідуальності студентів ЗВО та потребу у створенні в навчальному закладі специфічних умов для розвитку майбутніх фахівців з іноземної філології. Означена система повинна бути спрямована на формування у майбутніх учителів іноземних мов уявлення про освітньо-професійну діяльність педагога, а також усвідомлення студентами себе творчими суб'єктами цієї діяльності. Для закріплення теоретичних знань та розвитку мовленнєвих навичок необхідно застосовувати інформаційні технології, рольові ігри, які моделюють реальне професійне спілкування майбутніх фахівців, завдання на пошук помилок, порівняння різних ділових ситуацій, що допомагає розвивати логіку та аналітичне мислення.

У студентів-філологів виникає можливість імітації іншомовного середовища, у якому можна висловлювати свої думки, робити висновки іноземною мовою. Останньою з визначених у нашому дослідженні педагогічних умов організації самостійної роботи майбутніх учителів іноземних мов є індивідуалізація навчання іноземних мов у процесі виконання диференційованих завдань. За умов індивідуалізації навчальний процес як природний саморозвиток особистості одночасно становить собою і його результат. При цьому доцільними стають діалогічні технології, ситуації взаємодії, вільна діяльність суб'єктів, орієнтована на саморозвиток. Інтерес до освіти, зосередженої на особистості, її вільному креативному розвитку є сьогодні дуже актуальним. Індивідуальна робота дозволяє диференціювати зміст, методи і форми роботи з кожним студентом із врахуванням його нахилів, здібностей, психологічних особливостей.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, в нашому дослідженні було виокремлено низку педагогічних умов організації самостійної роботи студентів-філологів, а саме:

- розвиток ціннісного ставлення до свого фаху та підвищення мотивації до професійного зростання;
- актуалізація фахових компетенцій майбутніх учителів іноземних мов;

- розвиток уміння раціонально планувати професійну діяльність та прогнозувати її результати;
- створення іншомовного освітнього середовища через застосування інноваційних педагогічних технологій;
- індивідуалізація навчання іноземних мов шляхом розробки диференційованих завдань.

У педагогічних закладах вищої освіти відбувається виховання і розвиток майбутніх учителів іноземних мов як високоосвічених фахівців, котрі прагнуть знаходити індивідуальний підхід до кожного учня, створювати ефективну взаємодію з дітьми, стратегічно мислити й самостійно організовувати свою навчальну та професійну діяльність. Перспективу подальших розвідок вбачаємо у пошуку шляхів розвитку основоположних компетентностей учителів іноземних мов – здатності до самопізнання й самоаналізу, рефлексії, вміння визначати власну навчальну й фахову позицію.

Список використаних джерел

1. Саковська Т. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів іноземних мов до міжкультурного виховання в умовах збереження здоров'я учнівської молоді. Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія. 2014. Вип. 34. С. 137–144.
2. Хриков Є. М. Педагогічні умови як складова наукових знань. Шлях освіти. 2011. № 2 (60). С. 11–15.
3. Чобітько М. Г. Технології особистісно-орієнтованої професійної освіти: навч.-метод. посіб. Київ: Ніка-Центр, 2005. 88 с.
4. Шишко О. В. Основи педагогічної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови : навч. посіб. / МОН України, Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2008. 64 с.

References

(Транслітерація)

1. Sakovska T. Pedagogichni umovy pidhotovky maibutnix uchyteliv inozemnykh mov do mizhkulturnoho vykhovannia v umovakh zberezhennia zdorov'ia uchnivskoi molodi. Humanitarnyi visnyk Derzhavnoho vyshchoho navchalnoho zakladu «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Hryhoriia Skovorody». Pedahohika. Psykholohiia. Filosofiia. 2014. Vyp. 34. S. 137–144. (ukr).
2. Khrykov Ye. M. Pedagogichni umovy yak skladova naukovykh znan. Shliakh osvity. 2011. № 2 (60). S. 11–15. (ukr).
3. Chobitko M. H. Tekhnolohii osobystisno-oriientovanoi profesiinoi osvity: navch.-metod. posib. Kyiv: Nika-Tsentr, 2005. 88 s. (ukr).

4. Shyshko O. V. Osnovy pedahohichnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv inozemnoi movy : navch. posib. / MON Ukrainy, Kirovohrad. derzh. ped. un-t im. V. Vynnychenka. Kirovohrad : Imeks-LTD, 2008. 64 s. (ukr).

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом педагогічних наук, доцентом
кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
Шемудою Мариною Григорівною*

Стаття надійшла до редакції 16 вересня 2018 року

Наталья Тонконог

кандидат педагогических наук, преподаватель
кафедры иностранной филологии, перевода и методики обучения
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический
университет имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского, 30, 08400, г. Переяслав-Хмельницкий, Украина,
natulya3112@gmail.com

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ОРГАНИЗАЦИИ
САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ
В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ**

Nataliia Tonkonoh

Ph. D in Pedagogics, teacher
at the Chair for Foreign Linguistics, Translation and Methods of Education
SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical
University»,
30, Sukhomlynskoho str., 08400, Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine,
natulya3112@gmail.com

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF STUDENTS' SELF WORK
ORGANIZATION IN THE FOREIGN
LANGUAGES TEACHING PROCESS**